

VAKIF ŞEHİR ARTUKLU MARDİN

Bölüm 18

ARTUKLU MELİK MANSUR KÜÇÜK DÖNEMİ

M.S. 1363-1367 Artuklu Melik Mansur Küçük (Mansur Ahmed) Döneminde Mardin

Melik Mansur Ahmet vefat edince Melik Salih Şemseddin'in diğer oğlu Melik el-Mansur Küçük yerine geçti. II. Mansur Ahmed 4 yıl kadar hükümdarlık yaptı.1367 yılında vefat eden Melik Mansur Küçük mezarının Latifiye Medresine gömülü olduğunu Abdulselam Efendi tarihinde kayıt altına almış olduğunu görmekteyiz

Artukluların tarih sahnesinden yavaş yavaş çekilmeye başladığı bu zamanda Mardin'i yine Bir Türk Devleti olan Karakoyunlular devletini kuran Bayram Hoca, Mardin kalesine saldırdı¹. Bu saldırı Tebriz ve Azerbaycan hâkimi Sultan Üveys'in yardıma gelmesi ile savuşturuldu. Bu badirenin atlatılmasında Vezir Altun Boğanın payı büyüktür².

Melik Mansur Küçük 'ün veziri saygıdeğer bir ve ulu emir olarak ün salan Altun Boğa (Alâeddin gerçek adı) bu dönemin en önemli figürlerinden biri olmuştur.

Vezir Altun Boğa, Sultan İsa Zinciriye Medresesinin civarındaydı. Nakışlı, son derece süslü, harikulade bir kapısı olan Altun Boğa Medresesini Mardin'e Kazandırmıştır. Bu medrese 1927 yılına kadar ayakta durmuştur.1927'li yıllarda "Altun Boğa Medresesi"

¹ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y.Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özcoşar Hükeyin H.Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.37

² Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y.Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özcoşar Hükeyin H.Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.37

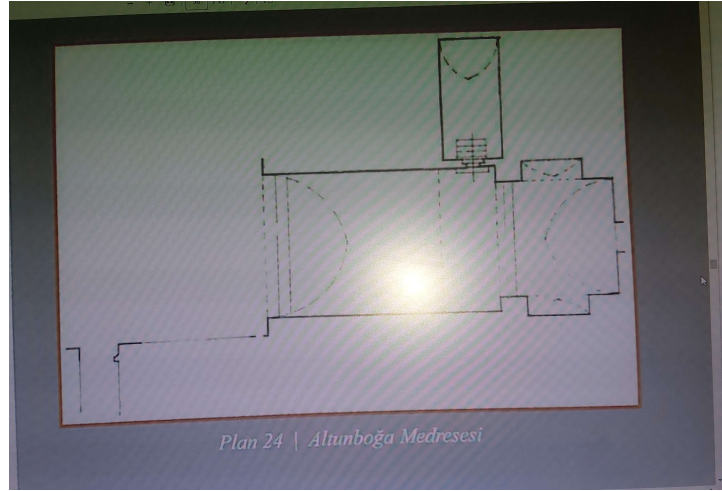
yıkılmış, taşlarından şu anda “ Kız Meslek Lisesi” olarak faaliyette bulunan okul inşa ettirilmiştir³. Medrese Mahallesi, Sokak No.13-15 adresinde bulunan ve Anıtsal 1.Derece SİT alanı olan konut olarak kullanılan bu medrese kalıntısının çeşme olarak kullanılan bir eyvanı ve bazı izleri kalmıştır. Eyvan kuzeye doğru genişlemektedir. Yüksekte kalan başlangıç kısmından sonra solda birkaç balsamla çıkılan derin ve beşik tonozla örtülü oda görülür. Bu odanın önünde eyvan kemeri bir kademe yapar ve sonra iki basamakla inilen bölüme geçilir. Bu bölümde Çeşme yer almaktadır. Çeşmenin haziresi arkasındadır. Bu yapının içinde ayrıca vezir Altın Boğanın mezarı günümüze kadar gelmiştir.

Mardin Caddesi'nin 1900'lü yıllarını resmeden bu fotoğrafta şehrin önemli tarihi eserlerinden Reyhaniye Camii, Emir Hamamı, Şehidiye Camii ve Altunboğa Medresesi çok net görülüyor.⁴

³ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi Kitap Ferdi Naşir Ali Emiri Hazırlayan Y.Metin Yardımcı –Editör İbrahim Özçoşar Hükeyin H.Güneş İstanbul -2006 Imak Ofset Basım Yayın.San.Tic.Ltd.Şti s.37

⁴ Martin Tolle

Bu çizim Mardin'de Türk Devri Mimarisi Ara Altun İstanbul 1971 alınmıştır.

En son ziyaret ettiğim 2017 yılı eylül ayındaki son hali;

Çeşme ve Mezar odası kapısı

Altın Boğa medresesinin kalıntıları üzerinde kalan bu odalarda 1960 ve Müteakip yıllarda Hacı Aziz eşi

Hatice ve Kardeři Mihdiye ve onun eşi Felemez (Şamt) (Babası Abdi Şamt Mardin Canavarı lakaplı olup 1959 yılında idam cezasına çarptırılarak infazı yapılmıştı.) oturmaktaydı. Hatice ve Mehdiye çeşme ve mezarlığın bakımını yapar ve ziyarete gelenlere sınırlı bilgileri ile mezarın bir ermiş kadına ait olduğunu anlatırdı. Bu iki ailenin oturduğu evin bitişiğinde bizim evimiz var çocukları ile iyi arkadaşlık.

Felemez Bey geçimini bu medrese ve kalede bulunan cami kalıntılarında çıkardığı taşları Çiğ köftelik etleri döğme taşı formuna getirerek satar geçimini sağlardı.

Tarihi eserlere zarar verdiğinin farkında bile olmadan hayatını bununla satarak sağlardı. Bu medrese arazisi üzerinde benim doğup büyüdüğüm ile birlikte altı ev bulunmaktadır.

Benim doğup büyüdüğüm evin içinde bulunan ve günümüze kadar gelen medrese kalıntıları aşağıdaki resimlerde varlığını sürdürmektedir.

Bu medresenin yeniden Mardin'e kazandırılması mümkündür.

Mardin halkının bu medreseyi Mardin'e kazandırması banilerinin ruhunu şad edecektir. Zira bu medreselerin vakfiyeleri günümüze kadar gelmiştir.

Vakıflar Müdürlüğünü bu vesile ile göreve davet ediyorum.

Bu dönemde yapılmış olan diğer bir eser Melik Mahmut Camisi

Günümüzde "Melik Mahmûd" adıyla bilinen cami Osmanlı arşiv kayıtlarında da bu şekilde geçmektedir.⁵Ayrıca yapının şehrin doğu kesiminde Savur (Sur) kapısına giden yolun kuzeyinde bulunduğu için camiye "Bâbü's-Sûr" ismi de verilmiştir.

Camiye ait kitabeler

⁵ Göyünç, a.g.e., s. 107-108). Katip Ferdî Melik Mansûr Ahmed'in oğlu Melik Mahmûd'un bu camiye defnedildiği bilgisini vermektedir (a.g.e., s. 58

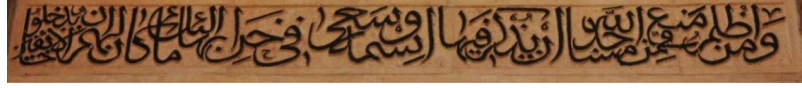
İnşa kitabesinin kuzey yüzü neredeyse silinmiş güney yüzünde tahrip olmuştur

Melik Mahmûd Camisi kitabesinden genel görünüş

Kitabenin kuzey kısmı

Kitabenin güney kısmı

Metnin Tercümesi:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Bu, [fakir kul], Artuk oğlu Sultan Melik Sâlih Şemsüddin oğlu ü'd-din Ahmed'in [Allah ve Resûlüne] yaklaşmak

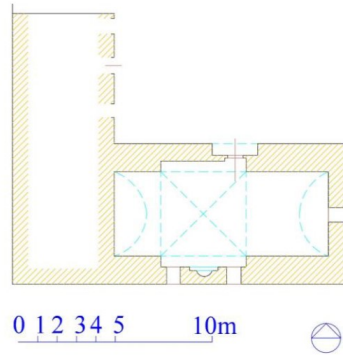
için [7.. senesinde] inşasına gönüllü olduğu şeydir. - Allah onun halini düzene koysun ve (ahiret gününde) iyiliklerini mizanında ağırlaştırısın-.

Değerlendirme: Kitabede geçen (Sultan Melik Sâlih Şemsü'd-din oğlu ... ü'd-din Ahmed.....) ifadesinden kitabenin

Şemseddin Melik Sâlih'in ölümünden sonra, H. 766-769 (1364-5 – 1367-8) yılları arasında tahta geçen oğlu Melik Mansûr Ahmed'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kitabenin bâni ve künyesinin yazılı bulunduğu kısmın günümüze ulaşmamış olmasının yanı sıra, kitabede herhangi bir tarih bulunmaması kitabenin verdiği bilgileri sınırlı bırakmaktadır. Keza daha önce kitabeyi neşretmiş olan müellifler, bugün Bakara Sûresi'nin 114. âyetinin yazılı bulunduğu kapının alınlık kısmında, kitabenin geçmişteki durumundan dolayı sadece “ناطلسلا نب” ibaresini

okuyabilmişlerdir. Fakat kitabenin hem istifli yazı türüyle nakşedilmesi hem de alınlık kısmının daha önce okunabilen ibarelerden daha fazla yazıyı içerebilecek bir genişliğe sahip olması, bu bölümde kitabeye dair daha fazla bilginin var olduğunu göstermektedir. Bu durum kitabenin bugün

bulunmayan ve geçmişte kısmen okunabilen kısmında Melik Mansûr Ahmed'in yerine geçen ve Kâtip Ferdi'nin bu camiye defnedildiğini yazdığı oğlu Melik Mahmûd'un ismi bulunabileceğini akla getirirse de, Melik Mahmûd'un H. 769 (1367-8) yılında dört aylık bir saltanat süresinden sonra amcası Melik Muzaffer Davud'un yönetimi ele geçirmesi bu ihtimali düşük bırakmaktadır.⁶

Melik Mahmud Cami Planı (M. Baran Arşivi'nden)

⁶ T.C Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı Artuklu Kitabeleri (1102-1409) Yüksek Lisans Tezi Hüseyin Karaçam İstanbul 2012

Melik Mahmud Camisi güneyden görünüş

Melik Mahmud Cami Türbesi giriş cephesi

Melik Mahmud Cami Türbesi kuzey duvarının
görünüŧü

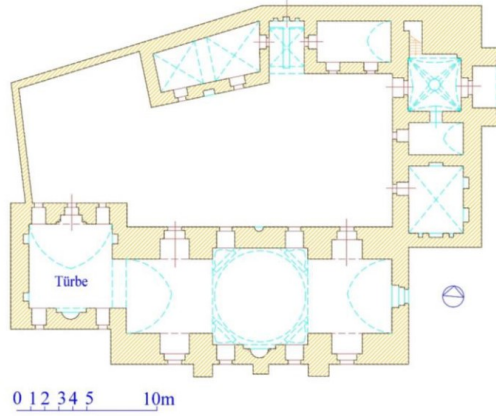
Melik Mahmut Cami ve Medresesi.
1312-1362 Miladî. Artuklu Salih Şemsüddin döneminde
inşa edilmiŐtir. Melik Mahmud ismiyle anılmasının sebebi,
1367-1368 yıllarında hüküm süren Artuklu Meliki Melik
Mahmud'un türbesinin bu külliyyede yer almasından
kaynaklanıyor.

Medrese, PaŐavat ailesinin koruması altında günümüze
kadar ulaŐabilmiŐtir.

Melik Mahmut Medresei 'nin 2023 yılındaki son resmi

Melik Mansur Medresesi

Melik Mansur Medresesi Planı (M. Baran Arşivi'nden)

Melik Mansur (Şeyh Lübben) Medresesi genel görünüş

Mansur (Şeyh Lübben) Medresesi İçten görünüş⁷

⁷ Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/1 2020 s. 455-486, TÜRKİYE